

INVICTUS – VOITTAMATON

Yhdysvallat, 2009

Ohjaaja: Clint Eastwood

Kesto: 136 min.

Käsikirjoittaja: Anthony Peckman, John Carlin kirjasta

Ikäraja: S

Näyttelijät: Morgan Freeman, Matt Damon

Genre: Draama

Levittäjä: Sandrew Metronome Distribution Finland Oy

Oppimateriaalin tehtävät on suunniteltu lukioikäisille.

Alkuperäinen nimi: *Invictus*

Oppimateriaalin teemoja: Apartheid, Nelson Mandela, urheilu kansakuntien eheyttäjänä.

Synopsis

Kun Nelson Mandela valitaan presidentiksi Etelä-Afrikan ensimmäisissä vapaissa vaaleissa vuonna 1994, hän saa johdettavakseen kahtiajakautuneen maan. Valkoisen buurivähemmistön ylläpitämä rotusortojärjestelmä apartheid on jo vuosikausia pitänyt maan tummaihoista enemmistöä kakkosluokan kansalaisina, joilla ei ole ollut valkoisten kanssa yhdenveroisia kansalaisoikeuksia eikä mahdollisuuksia.

Vuosikymmeniä mielipidevankina virunut Mandela ei kuitenkaan halua rangaista valtaa pitänyttä vähemmistö vaan yhdistää jakautuneen kansan. Yhteisen

sovun sinetiksi valjastetaan rugby, joka on maassa perinteisesti mielletty valkoisten urheilulajiksi. Rugbyn maajoukkueen kapteeni Francois Pienaar (Matt Damon) saa tehtäväkseen johdattaa joukkonsa Etelä-Afrikassa pelattavan vuoden 1995 maailmancupin voittoon. Tehtävä tuntuu toivottomalta, sillä joukkueen peli ei kulje eikä sorrosta katkeroitunut kansakaan asetu ehdoitta joukkueen taakse.

Clint Eastwoodin ohjaus ei ole perinteinen urheiluelokuva, vaikka raju rugby saakin valkokankaalla paljon tilaa. Ennen kaikkea *Invictus* on elokuva apartheidin repimän kansan eheyttämisestä ja presidentti Nelson

Mandelasta, josta Eastwood maalaa maltillisen, lempeän ja suunnattoman viisaan kansanjohtajan kuvan.

VINKKEJÄ ELOKUVAN KÄSITTELYYN

Ennen elokuvaa

1. Mitä oli apartheid?

Keskustelkaa ryhmissä siitä, mitä tiedätte **apartheidista**. Kirjoittajaa ylös tietonne siitä, mitä apartheid mielestänne tarkoitti, miten se näkyi Etelä-Afrikassa, entä Suomessa?
Käsitelkää ryhmien tiedot yhdessä, täydentäkää toistenne tietoja.

2. Valtiomiehet valkokankaalla

Muistelkaa elokuvia, joita olette nähneet valtionjohtajista. Listatkaa muutama elokuva.

Keskustelkaa ryhmissä tai koko luokan kesken. Millaisina johtajia on kuvattu? Miettikää, kuka elokuvat on tehnyt ja milloin – Mitä vaikutusta näillä asioilla on elokuvan sisältöön?

Tuoreita esimerkkejä elokuvista, jotka käsittelevät valtionjohtajia tai joissa johtaja on keskeisessä roolissa:

- **Frost/Nixon** (*Richard Nixon*)
Ohjaus: Ron Howard, 2008
- **Perikato** (*Der Untergang*) (*Adolf Hitler*),
Ohjaus: Oliver Hirschbiegel, 2004
- **The Last King of Scotland** (*Idi Amin*)
Ohjaus: Kevin Macdonald, 2006.
- **Aleksanteri Suuri** (*Alexander*)
Ohjaus: Oliver Stone, 2004.
- **W** (*George W. Bush*)
Ohjaus: Oliver Stone, 2008

Elokuvan jälkeen

I

Rotusorron raskas varjo Etelä-Afrikka ja apartheid

1. Palatkaa ennen elokuvaa tekemiinne muistiinpanoihin apartheidista. Täydentäkää tietojanne. Miettikää, mitä kaikkea apartheidiin liittyvää elokuva käsitteli.

Muutamia esimerkkejä:

– *Konkreettinen erottelu: Alussa tummaihoiset lapset pelasivat eri kentällä, toisen joukkueen valmentaja kutsui ohiajanutta Mandelaa roistoksi. Rubgyjoukkueen kapteenin perheellä oli tummaihoisen palvelija, joka edusti kapteenin vanhemmille selvästi eri yhteiskuntaluokkaa. Henkivartijoiden keskinäinen epäluottamus.*

– *Kielipoliittiset kiistat ja symbolit: Kiista kansallislaulusta, rubgyjoukkueen pelivaatteiden värit, joiden koettiin edustavan vanhaa valtaa.*

– *Poliittinen sekasorto ja epävakaus: Henkivartijoiden pelko Mandelan murhayrityksestä, Mandelan neuvonantajan huoli eheytyssyritysten vaikutuksista syrjityn mustan väestönsosan keskuudessa.*

2. Valitkaa joku apartheidin aikainen tapahtuma (käyttäkää apuna esimerkiksi aikajanaa) ja kirjoittakaa siitä lyhyt uutinen, kolumni tai kommentti lehteen. Lehti voi olla suomalainen tai eteläafrikkalainen. Voitte ajoittaa jutun joko sen tapahtumahetkelle tai nykypäivään (esimerkiksi jonkun merkittävän tapahtuman vuosipäiväksi.)

Miettikää erityisesti, mitä merkitystä apartheidilla oli kansainvälisesti ja millaisiin asioihin laajamittainen yhteiskunnallinen rotuerottelu vaikuttaa.

Voisiko apartheidin kaltainen yhteiskuntajärjestelmä toimia Suomessa?

Apartheid

Apartheid tarkoittaa suomeksi käännettynä erillisyyttä. Sillä tarkoitetaan Etelä-Afrikassa vuodesta 1948 vuoteen 1994 voimassa ollutta rotuerottelupolitiikkaa, joka jakoi maan väestön valkoisiin, mustiin, intialaisiin ja värillisiin (tällä tarkoitettiin pääasiassa Kaakkois-Aasiasta Etelä-Afrikkaan tuotujen malajorjien ja mustien jälkeläisiä). Apartheidiin kuului eri kansallisuuksien erottelu omille alueilleen ja eri väestöryhmien välisen kanssakäymisen rajoittaminen.

Vaikka rotujen väliset jännitteet ovat kuuluneet Etelä-Afrikan historiaan jo vuosisatojen ajan, katsotaan Apartheidin alkaneen vuonna 1948, jolloin Kansallispuolueen Daniel Malan voitti vaalit. Puolue oli käyttänyt jo vaalikampanjassaan räikeän rasistisia teemoja ja luvannut esimerkiksi ajaa rotujen välisten avioliiton kieltämistä ja turvata valkoisten työläisten edut ja työmahdollisuudet valkoisten alueella. Vuonna 1950 säädettiin väestö- ja rekisteröintilaki, joka loi raamit menetelmälle määrittellä ja rekisteröidä kaikkien eteläafrikkalaisten rotu. Laki toimi myöhemmin kaiken apartheidilainsäädännön pohjana.

Käytännössä apartheid-lait takasivat valkoiselle buurivähemmistölle poliittisen ja taloudellisen vallan yli neljän vuosikymmenen ajan.

1950-luvun rotulait sulkivat mustaihoiset omille asuinalueilleen, rajoittivat heidän oikeuttaan omistaa maata, jakoivat suurimman osan julkisista tiloista valkoisten ja muiden rotujen tiloihin, rajoittivat mustien oikeutta järjestäytyä ja osallistua poliittiseen toimintaan sekä loivat rotuun perustuvia koulutusjärjestelmiä ja työpaikkaluokituksia.

1950-luvun lopulla Etelä-Afrikkaan luotiin kymmenen eri afrikkalaista ”kotimaata”. Mustaihoisten afrikkalaisten maita kutsuttiin bantustaneiksi. Vuonna 1970 jokaisesta eteläafrikkalaisesta tehtiin oman ”kotimaansa” kansalainen. Näin mustaihoiset syrjäytettiin täysin maan valtapolitiikasta. Järjestelmää kutsuttiin suurapartheidiksi.

Vaikka apartheidista tuli virallisesti osa Etelä-Afrikan politiikkaa 1940-luvulla, rotuerottelun juuret ulottuvat 1600-luvulle, jolloin valkoiset siirtomaasukkaat muuttivat Etelä-Afrikkaan.

Apartheidin ideologisten juurien katsotaan olevan 1800-luvun lopun rotuopeissa ja afrikaanerien pääuskonnon, hollantilaisen reformoidun kirkon, piirissä syntyneessä näkemyksessä, jonka mukaan afrikaanereilla oli jumalallinen oikeus Etelä-Afrikkaan.

Apartheidin synnytti luonnollisesti valtavan vastustuksen, joka näkyi Etelä-Afrikan lisäksi kansainvälisesti. Etelä-Afrikassa apartheidin vastaisen taistelun etujoukoissa oli ANC (African National Congress), joka perustettiin jo ennen ensimmäistä maailmansotaa puolustamaan afrikkalaisten maa-oikeuksia. Puolue aktivoitui 1940-luvun lopulla kun rotuerottelusta tuli osa poliittista järjestelmää.

Muita merkittäviä apartheidia vastustavia ja sen lopettamiseksi toimineita järjestöjä olivat SAIC (South African Indian Congress), ANC:stä irtaantunut vapaustaistelujärjestö PAC (Pan Africanist Congress), Etelä-Afrikan kommunistinen puolue SACP (South African communist party) ja ammattiliittojen keskusjärjestö SACTU (South African congress of trade unions).

Apartheidia vastustettiin laajasti myös kansainvälisesti. Moni länsimaa, muiden muassa Suomi, julisti maata kohtaan taloussaarron.

Kansainvälinen vastustus käynnistyi 1950-luvun alussa, jolloin Etelä-Afrikan

rotuerottelun todettiin olevan räikeässä ristiriidassa YK:n peruskirjan ja yleismaailmallisen ihmisoikeusjulistuksen kanssa.

Kansainvälinen vastustus on jaettu kolmeen eri vaiheeseen. Ensimmäisessä vaiheessa 1950- ja 60-luvuilla moni maa vaati talous-, kulttuuri-, sotilas- ja diplomaattisuhteiden katkaisemista rotusortohallitukseen Sharpervillen verilöylyn jälkeen vuonna 1961 (katso aikajana.) Etelä-Afrikka erosikin Kansainyhteisöstä¹ vuonna 1961.

Toinen vaihe Etelä-Afrikan rotuerottelun kansainvälinen vastustuksessa oli Soweton mellakoiden jälkeen (katso aikajana vuosi 1976). Tämän jälkeen YK:n turvallisuusneuvosto hyväksyi pakollisen aseidenvientikiellon Etelä-Afrikkaa vastaan.

Kolmas vaihe Etelä-Afrikan kansainvälisessä eristämisessä alkoi 1980-luvun puolivälissä, jolloin maan sisäinen tilanne oli jälleen kärjistynyt. 1980-luvulla vastustuksen kärkijoukkoihin nousi Yhdysvallat, jossa maan oma rotuerottelu ja sen herättämä kansallisliike oli vielä tuoreessa muistissa. Reaganin hallitus oli suhtautunut Etelä-Afrikkaan sovittelevasti kunnes kansalaisten mielipide pakotti sen arvioimaan suhteensa apartheidiin uudelleen. Vuonna 1986 Yhdysvaltain kongressi kielsi uudet investoinnit ja lainat, katkaisi maiden välisen lentoliikenteen ja määräsi tuontikieltoon muun muassa krugerrand-kultarahan, maataloustuotteet, raudan, teräksen, kivihiilen ja uraanin sekä kielsi öljytuotteiden ja aseiden viennin Etelä-Afrikkaan. Suurin osa maailman maista myös katkaisi diplomaattiset suhteet Etelä-Afrikkaan.

Myös Suomi otti yksiselitteisen kielteisen kannan rotuerottelupolitiikkaan ja tuomitsi kaiken rotuun, uskontoon ja

ihonväriin perustuvan syrjinnän ja erottelun.

Apartheidin vaiheet, aikajana:

1948: Rotusortoa kannattanut Kansallispuolue voittaa Etelä-Afrikan vaalit.

1949: ANC hyväksyy uuden toimintaohjelmansa ja uudenlainen rotusorron vastarinta alkaa.

1950: SACP organisoii yleislakon toukokuussa.

1950: Hallitus säätää kommunismin hävittämislain. Lakia käytetään syynä hallitukseen kohdistuvan arvostelun tukahduttamiseen.

1951: Väestö- ja rekisteröintilaki säädetään. Laki toimii pohjana kaikille rotuerottelulaille, joista suurin osa säädetään 1950- ja 60-lukujen aikana,

1953: Hallitus säätää yleisen turvallisuuden lain, joka antaa mahdollisuuden julistaa hätätilan ja kumota tilapäisesti minkä tahansa lain, jonka katsottiin uhmaavan yleistä turvaa ja järjestystä.

1955: Hallituksen koventuneista otteista huolimatta ANC, SAIC, Värillisten kansalliskongressi ja ammattijärjestöjen keskusliiton SACTU järjestävät 25–26.6 suuren kansankongressiksi kutsutun kokouksen pienessä Kliptownin kylässä. Kokouksen tarkoituksena on esitellä ennen kokousta valmisteltu Vapauden peruskirjat (Freedom charter), jonka lähtökohtana on idea Etelä-Afrikasta, jossa millään kansanryhmällä ei ole erityisoikeuksia tai -vapauksia. Kirjan mukaan kansan tulisi ”saada osuus maan varallisuudesta”. Tätä kohtaa tulkittiin usein Kansallispuolueen propagandassa haluna sosialisoida kaikki maassa toimivat yritykset. Poliisit hajottivat kokouksen, ilmoittivat, että kyseessä on maanpetos ja kirjasivat kaikkien osallistuneiden henkilötiedot muistiin.

1956: 156 Kansankongressiin osallistunutta, Nelson Mandela

¹ Britannian ja sen entisten alusmaiden ja territorioiden muodostama yhteisö, johon kuului vuonna 2009 noin 54 jäsenvaltiota.

monen muun joukossa, asetettiin syytteeseen maanpetoksesta.
1960: PAC:n organisoima mielenosoitus Sharpevillen kaupungissa päättyi verisesti kun poliisi avaa tulen väkijoukkoon. 69 ihmistä kuolee ja 186 haavoittuu. Tapahtuma saa aikaan mielenosoituksia, joista suurin kerää 30 000 ihmistä parlamenttitalon eteen Kapkaupungissa. Hallitus vastaa mielenosoitukseen julistamalla hätätilan, pidättämällä tuhansia mielenosoittajia ja julistamalla sekä ANC että PAC laittomiksi järjestöiksi.
1961: Nelson Mandela perustaa ANC:n aseellisen siiven MK:n.
1962: YK:n yleiskokous tuomitsee apartheid-järjestelmän. Nelson Mandela pidätetään.
1963: Hallitus pidättää 17 ANC:n ja MK:n johtajaa, maatilalla Rivoniassa, lähellä Johannesburgia.
1964: Mandelaa syytetään maanpetoksesta ja tuomitaan elinkautiseen vankeuteen.
1969: Mustat yliopisto-opiskelijat perustavat opiskelijajärjestö SASO:n (South African Student's Organization), joka järjestää lakkoja ja organisoii poliittisia tilaisuuksia kunnes kiellettiin vuonna 1975.
1974: Hallitus yrittää ottaa kouluissa käyttöön jo aiemmin säädetyn bantulain pykälän, jonka mukaan koulujen opetuksessa pitäisi käyttää tasavertaisesti sekä afrikaansia että englantia. Mustat eteläafrikkalaiset liitivät afrikaansin kuitenkin vahvasti maan sortojärjestelmään ja alkoivat boikotoida oppitunteja.
1976: Soweton mellakat käynnistyivät 166 kun sadat lukiolaiset lähtivät mielenosoitusmarssille afrikaansinkielistä opetusta vastaan. Paikalle kerääntyi joukko poliiseja, jotka tulittivat oppilaita ja heittivät kyynelkaasukranaatteja mielenosoittajien joukkoon. Kun uutinen ja pysäyttävä lehtikuva kuolettavasti haavoittuneesta 13-vuotiaasta Hector Pieteronista levisi ympäri maailmaa, laajeni mielenosoitus mellakoinniksi.

Mielenosoitus levisi Sowetosta koko maahan. Nuorten ja opiskelijoiden poliittinen aktiivisuus herätti samalla myös vanhemman väestön vastarinnan.

1977: Hallitus alkaa toteuttaa "totaalista strategiaa" vastarinnan kukistamiseksi. Maan sotilasbudjettia kasvatetaan ja Etelä-Afrikan naapurimaiden alueille suoritetaan useita sotilasiskuja sekä salamurhia.

1979: Vastarintaa kukistetaan lievillä myönnytyksillä. hallitus muun muassa laillistaa mustien ammattiyhdistykset.

1983: Perustuslakiuudistus toi värillisille ja intialaisille (mutta ei mustille) omat kamarit parlamenttiin.

1984–85: Maan tärkeimmän vientituotteen, kullin, markkinahinta kääntyy laskuun ja tuontiöljyn hinta kallistuu. Etelä-Afrikka ajautuu poliittiseen sekasortoon kun maan taloustilanne heikkenee.

Levottomuudet laajenevat kattamaan mustien asuinalueita koko maassa ja johtava poikkeustilajulistukseen ja sotilashallinnon pysyvään läsnäoloon mustien alueilla. Maa julistetaan yleiseen hätätilaan poliisin murhaaman UDF²-aktivisti Matthew Goniwen hautajaispäivänä heinäkuussa 1985. Hätätilan verukkeella suoritettiin lukuisia laittomia pidätyksiä, kidutettiin pidätettyjä ja sensuroitiin tiedotusvälineitä.

1986–87: Etelä-Afrikka julistetaan kansainväliseen kauppasaartoon apartheidin vastustamiseksi. Saarron negatiivinen vaikutus maan talouteen on huomattava. Presidentti Botha lupaa uudistuksia ja toteaa että suurapartheid on tehoton. Mandelaa ei kuitenkaan odotusten vastaisesti vapauteta.

1988: Vastarinta osoittaa voimansa kun Soweton mellakoiden vuosipäivän lakkoon osallistuu yli 70 prosenttia maan teollisuustyöläisistä. Hallitus huomaa, ettei pysty

² Yhdistynyt demokraattinen rintama (United Democratic Front), järjestö, johon kuului muun muassa opiskelijajärjestöjä, kirkkoja ja ammattiliittoja.

kukistamaan oppositiota. Toisaalta oppositio ei saa kaadettua valkoista hallitusta, jonka vallan tärkeimpänä takeena toimii valtava armeija.

1988–89: Joukko salaisia neuvotteluja hallituksen edustajien ja Nelson Mandelan välillä huipentuvat Bothan ja Mandelan kahdenkeskeiseen tapaamiseen heinäkuussa 1989.

1990: Botha pakotetaan eroamaan, Frederik de Klerkistä tulee presidentti. De Klerk laillistaa PAC:n, ACN:n ja Etelä-Afrikan kommunistisen puolueen. Mandela ja muut ANC:n johtajat vapautetaan.

1994: ACN:n ja Kansallispuolueen välillä käydyt pitkät neuvottelut huipentuvat maan ensimmäisiin vapaisiin, demokraattisiin vaaleihin. Mandela valitaan presidentiksi ja apartheid-järjestelmä hävitetään lopullisesti.

Lähteet ja lisätietoa:

Mandela, Nelson, Pitkä tie vapauteen, Juva 1995.

Musta-valkoinen Etelä-Afrikka. Apartheid, Suomi ja kansainvälinen eristäminen, toim. Kiljunen, Kimmo ja Lehtonen, Satu, Hämeenlinna 1990.

<http://www.africanaencyclopedia.com/apartheid/apartheid.html>

<http://fi.wikipedia.org/wiki/Apartheid>

<http://www.justice.gov.za/trc/index.html> (The truth and reconciliation committee)

II

Maailman tunnetuin mielipidevanki Presidentti Nelson Mandela

1. ”Valkoisille sanoin, että me tarvitsemme heitä, emmekä halunneet heidän lähtevän maasta. Sanoin, että he ovat

eteläafrikkalaisia, aivan kuten mekin, ja että tämä on heidänkin maansa. En säästellyt sanojani apartheidin kauhuista, mutta toisin yhä uudelleen, että meidän pitäisi unohtaa menneet ja keskittyä rakentamaan parempaa tulevaisuutta kaikille.”

Yllä oleva on lainaus Nelson Mandelan omaelämäkerrasta *Pitkä matka vapauteen*.

Miettikää ryhmissä tai pareittain, mikä oli Mandelan sovitteluvan asenteen taustalla? Miten elokuva selitti Mandelan suhtautumista valkoisiin ja Etelä-Afrikan eheyttämiseen? Mitä itse luulette Mandelan motiiveiksi?

2. Millaisena Mandela kuvataan Eastwoodin elokuvassa? Mitä elokuvassa ei mielestänne kerrota?

a) Laatikaa lyhyt henkilökuva Nelson Mandelasta Voittamaton -elokuvasta saamienne tietojen perusteella. Tarkastelkaa henkilökuvia: mitä puuttuu, mitä haluaisitte vielä tietää?

b) Täydentäkää henkilökuvia. Käyttäkää internet- ja kirjallaneita. Vastatkaa esittämiinne kysymyksiin. Miettikää myös, millä perusteella elokuvaan valikoitui sen esittämät tiedot Mandelasta.

Nelson Mandela

Nelson Mandela syntyi Mvezossa, Etelä-Afrikassa 18.7.1918. Mandelan isä oli xhosa-heimon johtaja, jolla oli neljä vaimoa. Mandelan äiti oli vaimoista kolmas. Yhteensä Mandelalla oli 13 sisarusta. Kun Mandelan äiti kääntyi kristinuskoon, pääsi seitsemänvuotias Mandela (silloiselta heimonimeltään Rolihlahla) englanninkieliseen kouluun, jossa hänelle annettiin nimeksi Nelson.

”Minun sukupolveni afrikkalaisilla, kuten nykypolvellakin on yleensä sekä englanninkielinen että

afrikkalainen nimi. Valkoiset eivät joko osanneet tai eivät halunneet lausua afrikkalaisia nimiä ja pitivät niitä sivistymättöminä.” (Pitkä matka vapauteen, s. 22)

Kun Mandela oli 9-vuotias, hänen isänsä kuoli. Mandelan holhoojaksi ryhtyi Thembujen sijaishallitsija päällikkö Jongintaba Dalindyebon. Mandela opiskeli palatsin vieressä sijainneessa koulussa, Clarkeburryn sisäoppilaitoksessa, metodistiopistossa ja For Haren yliopistossa, josta hänet kuitenkin erotettiin opiskelijoiden edustajistoon liittyneiden erimielisyyksien vuoksi. Vuonna 1914 23-vuotias Mandela palasi synnyinpaikkaansa, mutta pakeni pian järjestettyä avioliittoa Johannesburgiin.

Johannesburgissa Mandela työskenteli asianajotoimiston apulaisena ja vei loppuun kesken jääneet oikeustieteen opintonsa. Samaan aikaan hän tutustui myös rotusortoa vastustaneiden liikkeiden toimintaan ja kävi muun muassa kommunistisen puolueen kokouksissa. Kun apartheidista tuli vallitseva poliittinen järjestelmä, Mandela toimi jo ANC:n nuorisjärjestö CYL:ssä (Congress Youth League). Nuorisjärjestö oli kattojärjestöä radikaalimpi ja kannatti muun muassa lakkoja ja kansalaistottelemattomuutta apartheidin vastustamisen keinoina. Vuonna 1951 Mandela valittiin CYL:n puheenjohtajaksi. 1940- ja -50-lukujen Etelä-Afrikassa mustien järjestötoiminta oli ankarasti kielletty.

”Joukkotoiminta oli vaarallista Etelä-Afrikassa. Afrikkalaisille lakkoileminen oli rikos. Sananvapaus ja liikkumisvapaus oli armotta riistetty. Menemällä lakkoon afrikkalainen ei pelkästään menettänyt työpaikkaansa ja koko toimeentuloaan vaan myös oikeutensa jäädä alueelle, missä asui.” (Pitkä matka vapauteen, s. 128)

Vuonna 1952 Mandela perusti ystävänsä kanssa oman lakitoimiston Johannesburgiin. Kyseessä oli kaupungin ainoa mustien johtaja asianajotoimisto. Joulukuussa 1956 Mandela pidätettiin ja häntä syytettiin maanpetoksesta (katso aikajana: vuodet 1955, 1956). Hänet kuitenkin vapautettiin parin viikon vankeuden jälkeen. Sharpervillen verilöylyn jälkeen (katso aikajana vuosi 1960) Mandela pidätettiin yhteyksistä verilöylystä alkaneisiin mielenosoituksiin ja vietiin Pretorian paikallisvankilaan viideksi kuukaudeksi. Oikeudenkäynnit jatkuivat vielä vankeuden jälkeen ja Mandelan oli pakko sulkea lakitoimistonsa. Vuonna 1961 Mandela vapautettiin maanpetossyytöksistä. Pian tämän jälkeen Mandela siirtyi maan alle ja hoiti laittomaksi julistetun ANC:n asioita salaisesti. Hänestä tuli Etelä-Afrikan etsityin mies.

”Lain nojalla minusta tehtiin rikollinen, ei sen tähden mitä olin tehnyt vaan sen tähden, mitä puolustin, mitä ajattelin, omatuntoni tähden. Voiko kenestäkään olla mikään ihme, että tuollaiset olot tekevät ihmisestä yhteiskunnan lainsuojattoman?” (Pitkä matka vapauteen, s. 349)

1960-luvun alkuvuosina Mandela nousi ANC:n aseellisen siiven johtajaksi. Hän kiersi Afrikassa kertomassa Etelä-Afrikan tilanteesta. Samalla Mandela sai sotilaskoulutuksen Etiopiassa. Etelä-Afrikan hallitus tuomitsi ANC:n terroristijärjestöksi.

Kun Mandela pidätetään vuonna 1962 (katso aikana vuodet 1962, 1963 ja 1964), hänet siirretään pitkän Rivoniaksi kutsutun oikeudenkäynnin jälkeen Robben Islandin vankilasaarella istumaan tuomiotaan. Mandela oli vangittuna Robben Islandilla vuoteen 1982 asti. Loput tuomiostaan Mandela istu

Pollsmoorin vankilassa, josta hänet vapautettiin 11.2.1990.

”Vankila riistää vapauden, ja yrittää viedä myös henkilöllisyyden. Kaikki käyttävät samanlaisia pukuja, syövät samaa ruokaa, noudattavat samaa päiväjärjestystä. Se on määritelmän mukainen puhtaasti autoritaarinen tila, jossa ei siedetä minkäänlaista itsenäisyyttä eikä yksilöllisyyttä. Vapaustaistelijana ja ihmisenä on vastustettava vankilan yrityksiä riistää nuo ominaisuudet.” (s. 353)

”Robben Island oli ilmiselvästi Etelä-Afrikan vankilajärjestelmässä se linnoitus, jossa raakuus ja rautanyrkki olivat kovimmillaan. Se oli kärsimysten paikka vangeille, mutta koettelemus myös vankilahenkilökunnalle. Poissa olivat ristiroituiset vartijat, jotka olivat jakaneet savukkeita ja myötätuntoa. Vartijat olivat valkoisia ja enimmäkseen afrikaansia puhuvia ja he vaativat isäntä-palvelija suhtautumista..... Robben Islandilla rotujako oli ehdoton. Ei ollut ainuttakaan mustaa vartijaa eikä ainuttakaan valkoista vankia.” (s. 411)

Lähteet ja lisätietoa:

Mandela, Nelson, Pitkä tie
vapauteen, Juva 1995.

http://fi.wikipedia.org/wiki/Nelson_Mandela

http://nobelprize.org/nobel_prizes/peace/laureates/1993/mandela-bio.html

III

Etelä-Afrikan rugbysankarit Urheilu kansankuntien eheyttäjä

1. Miksi Etelä-Afrikan voitto rugby maailmancupissa oli Mandelalle mahdollisuus yhdistää maansa? Miettikää urheilun merkitystä kansakunnille. Millaisia koko kansan yhdistäneitä urheilutapauksia itse muistatte?

Esimerkkejä:

– Suomi voittaa jääkiekon maailmanmestaruuden vuonna 1995 juuri kun maa on kärsinyt historiansa pahimmasta lamasta. Joidenkin mielestä jääkiekkjoukkueen voitto symboloi laman taltuttamista

– USA:n kokematon ja nuori jääkiekkomaajoukkue peittoaa voittamattomana pidetyn Neuvosliiton punakoneeksi kutsutun jääkiekkomaajoukkueen vuonna 1980 Lake Placidin talviolympialaisissa. Tapahtuma sai yhdysvaltalaisen mahtipontisesti nimen ”Miracle on ice” eli ”Ihme jäällä.”

Rugby on Etelä-Afrikassa äärimmäisen suosittu urheilulaji ja sitä on pelattu maassa jo 1800-luvun loppupuolelta lähtien. Maan kansallisjoukkueen Springboks, historiakin ulottuu 1900-luvun alkuvuosille. Springboks oli pitkään valkoinen joukkue. Etelä-Afrikan systemaattinen rotuerottelujärjestelmä aiheutti myös sen, että muiden maiden joukkueet jättivät tummaihoisia pelaajiaan pois kokoonpanosta Etelä-Afrikassa pelattaessa. Kansainvälinen vastustus apartheidia kohtaan kuitenkin lisääntyi 1960-luvulla ja samalla Springboksiin alettiin suhtautua kriittisemmin. Vuonna 1979 Ranska ilmoitti, ettei hyväksy Springboksien pelaamista maassaan. 1980-luvulla vastustus joukkuetta kohtaan kasvoi ja

**KOULUKINON ELOKUVAKASVATUS-
OPPIMATERIAALI**

pelikiertueet estettiin muun muassa
Uudessa-Seelannissa ja
Englannissa.
Sprinboks vapautettiin
kansainvälisistä peliboikoteista
1990-luvun alussa kun apartheid-
järjestelmä lakkautettiin.

Lähteet ja lisätietoa:

<http://www.sarugby.co.za/>

http://en.wikipedia.org/wiki/South_Africa_national_rugby_union_team

Oppimateriaalin on laatinut
toimittaja, FM Tarja Kovanen.

Oppimateriaalin on tuottanut
Koulukino.